

UPPSALA
UNIVERSITET

Underlag till regeringens handlingsplan för policyarbetet med hållbarhetsmålen 4 och 4.7 (utbildning och lärande för hållbar utveckling)

Bakgrund

I september 2015 antog FN:s generalförsamling 17 mål för hållbar utveckling (SDGs). Året innan lanserade FN:s fackorgan UNESCOs *Global Action Programme (GAP) on ESD*, vilket är ett globalt handlingsprogram för utveckling och spridning av utbildning och lärande för hållbar utveckling.

Regeringen ser arbetet med GAP som en integrerad del av arbetet med de nya globala hållbarhetsmålen (SDGs), Agenda 2030, och *Education 2030*. Regeringens handlingsplan fokuserar på det svenska genomförandet av SDG 4 och 4.7. Arbetet med utbildning för hållbar utveckling förstås som ett centralt led i arbetet med utbildningens kvalitet. Handlingsplanen för regeringens arbete med förverkligandet av målen för GAP och SDG 4 och 4.7 är också en integrerad del av regeringens förnyade arbete med politik för global utveckling (PGU) inom utbildningssektorn för att bättre möta olika samhällsutmaningar. I enlighet med SDG 4 förstås utbildning för hållbar utveckling bidra till en rättvis och hållbar utveckling så som den definieras i det övergripande målet för PGU. Implementeringen av GAP kräver, i enlighet med regeringens politik för global utveckling, en samverkan av nationella och globala ansträngningar som syftar till att utveckla alla kunskaper och färdigheter i strävan mot en hållbar global utveckling. Redan under FN:s årtionde för utbildning för hållbar utveckling (2005-2014) var Sverige en av världens mest centrala aktörer inom området utbildning för hållbar utveckling. Regeringen vill nu att Sverige ska behålla den rollen även under perioden för GAP (2014-2019) och vill kraftfullt verka för att skapa gynnsamma förutsättningar för arbetet med att vidareutveckla, skala upp och institutionalisera arbetet med utbildning och lärande för hållbar utveckling som ett centralt bidrag till förverkligandet av såväl nationella mål och SDGs i Sverige, som SDGs globalt.

Mot bakgrund av detta har regeringen antagit föreliggande handlingsplan. Regeringen har också, i enlighet med den av UNESCO föreslagna implementeringsplanen för GAP, utsett en nationell samordnare för GAP. Uppdraget har gått till Uppsala universitet/Internationellt center för lärande för hållbar utveckling (SWEDESD). Uppdraget som nationell samordnare innebär att stimulera, samordna och följa arbetet med utbildning för hållbar utveckling i Sverige. Samordningen ska ske i samverkan med Universitets- och högskolerådet (UHR) och Statens skolverk och i samråd med för sakfrågan centrala frivilligorganisationer och myndigheter.

Alla samhällsförändringar och alla beteendeförändringar kräver en mängd insatser, men en av de mest grundläggande faktorerna är utbildning och lärande. För att få tillstånd varaktiga förändringar av värderingar och beteenden räcker inte informationskampanjer. Utbildning och lärande är fundamentalt viktigt för all slags förändring, all transformering. Individer, organisationer, företag, institutioner och samhällen behöver nya och kritiskt reflekterande kunskaper, färdigheter och värderingar som återspeglar målsättningar för hållbarhetsarbetet och särskilt demokratiska principer, bland annat jämlikhet och yttrandefrihet. En avgörande faktor är också att individer såväl som organisationer lär sig att omsätta kunskaper och värderingar i handling som bidrar till ett hållbart samhälle.

2016-06-23

Utbildningssektorn – såväl den formella som den icke-formella – spelar en avgörande roll för att påskynda denna samhälleliga omställning till hållbara produktions- och konsumtionsmönster och hållbara livsstilar. Därför bör förutsättningar för utbildning och lärande förändras på ett grundläggande sätt för att säkerställa en samhällelig omställning så som den preciseras i de svenska miljökvalitetsmålen och i generationsmålet. Utbildning för hållbar utveckling förstås på så sätt bidra till att utveckla den medvetenhet, den kunskap och de förmågor hos allmänheten som behövs för att uppnå miljökvalitetsmålen, generationsmålet och de globala målen för hållbar utveckling i Sverige och utanför.

Regeringen erkänner lärandets och utbildningens nyckelfunktion i samhällelig förändring och ska aktivt verka för hållbarhets- och lärandefrågor inom GAP. Regeringen och dess myndigheter kommer aktivt att bidra till genomförande, uppföljning och utvärdering av utbildning och lärande för hållbar utveckling och ser handlingsplanens omsättning som ett centralt bidrag till förverkligandet av FNs globala hållbarhetsmål, Education 2030, FNs 10-åriga program för hållbara livsstilar och utbildning, miljökvalitetsmålen, såväl som generationsmålet.

Denna nationella handlingsplan är baserad på forskning och erfarenhet från nationellt och internationellt förverkligande av utbildning för hållbar utveckling. Den innehåller konkreta förslag för att ge en tydlig bild av vilka insatser som regeringen kommer att göra i arbetet med GAP. Handlingsplanen har tagits fram av den nationella samordnaren i samråd med bland annat Miljö- och energidepartementet, Den Globala Skolan vid Universitets- och högskolerådet, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, Sida, Skolverket, Svenska Unescorådet, Naturskyddsföreningen, WWF Sverige, Stockholm Environment Institute och Uppsala universitet. Handlingsplanen kommer att följas upp vid två tillfällen under den femåriga GAP-perioden. Regeringen önskar en bred och inkluderande process med utbildning för hållbar utveckling i Sverige, med en mångfald av aktörer. Handlingsplanen definierar målbilden för det nationella policyarbetet med GAP i Sverige under perioden 2016-2020.

Strategin för regeringens arbete med utbildning för hållbar utveckling

Regeringen har redan vid Unescos världskonferens om utbildning för hållbar utveckling i Nagoya, Japan, 2014¹ då GAP lanserades, samt under lanseringen av Sveriges vision för arbete med Agenda 2030² understrukit att politiskt engagemang är avgörande för att driva förverkligandet av utbildning för hållbar utveckling framåt och därmed bidra nationellt och globalt till hållbar utveckling. Därför ser regeringen arbetet med GAP inte endast som en insats för en specifik form av utbildning eller en specifik global utbildningsreform, utan som ett sätt att skapa förutsättningar för att utbildning används som ett centralt verktyg i det nationella och det globala arbetet med hållbarhetsmålen. Konkret betyder detta att arbetet med GAP handlar om att utveckla kvaliteten av utbildning och skapa inkluderande och jämlika förutsättningar för lärande. Kvalitet förstås här inte främst i termer av resultat av utbildning utan i termer av processer av lärandet. Utbildning utgör på så sätt en samhälllig förändringsprocess mot hållbarhet i sig själv (se principerna för utbildning för hållbar utveckling nedan). Utbildning för hållbar utveckling kan sålunda förstås som ett medel för att förverkliga PGUs vision av en rättvis och hållbar global utveckling.

Regeringen vill ta ett moraliskt ansvar och ge uttryck för ett politiskt engagemang att stödja ett nationellt arbete där utbildning av hög kvalitet blir en katalysator för ett hållbart samhälle och en global gemenskap.³ Utbildning för hållbar utveckling ska präglade hela det svenska utbildningsystemet och skapa förutsättningar för en bred process av socialt lärande i alla samhällssektorer. Målet är här att säkerställa en inkluderande och jämlik utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla (SDG 4) samt att möta dagens hållbarhetsutmaningar. Arbetet med utbildningens inkluderande och jämlika förmåga kräver en omställning av utbildningen så att alla får möjlighet att tillgodose sig kunskaper, färdigheter och attityder som gör en hållbar utveckling möjlig (Målet för GAP). Arbetet med det övergripande utbildningsrelaterade hållbarhetsmålet (SDG 4) omsätts på så sätt i arbetet med utbildning för hållbar utveckling.

Det politiska engagemanget i handlingsplanen är förankrat i en bred konsultationsprocess med aktörer från olika delar av samhället, där de politiska reformerna grundas på beprövade erfarenheter från undervisning och forskning om utbildning för hållbar utveckling såväl som på civilsamhällets engagemang i lärandet för hållbar utveckling. Handlingsplanen bygger därmed på de framsteg som har gjorts under dekanen för utbildning för hållbar utveckling och avser att skala upp och kvalitativt vidareutveckla lokala insatser.

¹ Se <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ED/pdf/esd2014/SpeechMinisterAidaHadzialicWCESD.pdf>

² Se <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/lanseringskonferens-18-januari/>

³ I linje med Regeringens vision för arbete med Agenda 2030: <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/lanseringskonferens-18-januari/>

2016-06-23

Handlingsplanen bygger därmed på identifierade behov och utmaningar i förverkligandet av utbildning och lärande för hållbar utveckling.⁴ En sammanställning av kunskapsläget i arbetet med utbildning för hållbar utveckling som gjordes i samband med FN:s dekad identifierade följande utmaningar för det fortsatta implementeringsarbetet.⁵

1. Den områdesövergripande karaktären av frågor knutna till utbildning för hållbar utveckling kräver former av utökat och koordinerat samarbete mellan olika departement.
2. Lokala kartläggningar visar olika och delvis icke-kompatibla förståelser av och ansatser till utbildning för hållbar utveckling. Detta kan delvis bero på att läroplanernas krav och definitioner av utbildning för hållbar utveckling uppfattas olika av olika lärare.
3. Vidare uttrycker lärare och skolledare behovet av resurser och fortbildning kring hur utbildning för hållbar utveckling kan implementeras på ett genomgripande sätt i undervisning och i det övergripande pedagogiska arbetet på skolor. Detta kan anses resultera i, vilket även lokala studier tyder på, att målen i läroplanen endast i liten utsträckning har lett till en förändring av själva undervisningen.
4. Lärarutbildningen anses i otillräcklig utsträckning förbereda kommande lärare för att bedriva utbildning för hållbar utveckling.
5. En central orsak till ovan beskrivna utmaningar är att otillräckliga medel hittills har avsatts för att stödja förverkligandet av utbildning för hållbar utveckling.

Det är regeringens avsikt att bemöta de ovan identifierade utmaningarna genom ett strategiskt arbete med utbildning för hållbar utveckling som det centrala konceptet i arbetet med utbildningsrelaterade insatser inom politik för global utveckling och nationella insatser inom arbetet med Agenda 2030. De pedagogiska principer som kännetecknar utbildning för hållbar utveckling bör enligt strategin genomsyra hela det svenska utbildningssystemet och länka samman formell utbildning med informellt lärande i en samhällsövergripande omställningsprocess. Utbildning för hållbar utveckling förstås således inte som enbart ett utbildningsinnehåll – även om innehållet har betydelse – utan i termer av inkluderande och jämlik utbildning av hög kvalitet, så som anges i delmål 4.7 i Agenda 2030 för hållbar utveckling.

Utbildning för hållbar utveckling handlar enligt definitionen ovan om att förändra förutsättningar för lärandeprocesser och om ett förändrat synsätt på hur utbildning och lärande bidrar till en ekonomiskt, social och miljömässigt hållbar utveckling och en förändring av samhället. Utbildning för hållbar utveckling avser att uppnå högkvalitativa kunskaper *och* att förändra undervisning och

⁴ *The Gothenburg Recommendations on Education for Sustainable Development (2008); Preparing for Nagoya: The implementation of Education for Sustainable Development in Sweden (2014)*

⁵ *Preparing for Nagoya: The implementation of Education for Sustainable Development in Sweden (2014)*

2016-06-23

utbildning på ett sätt som möjliggör ett mera inkluderande, jämlikt, elev-/studentcentrerat och reflexivt lärande. Nedanstående principer kännetecknar utbildning för hållbar utveckling.

Utbildning för hållbar utveckling:

- arbetar med hållbarhetsrelaterat innehåll, som klimat, fattigdom, biodiversitet, jämlikhet
- kräver en förändring av lärandeprocessens organisation
- synliggör och tillåter nytt och alternativt kunskapande
- fostrar förståelsen av och reflektion över samband och konflikter i kunskapande
- synliggör värderingar och emotioner som del av kunskapandet
- kräver en integration av teoretiskt och praktiskt lärande
- utgår ifrån den lärandes perspektiv, värderingar och emotioner i kunskapandet.

Enligt dessa principer kräver arbetet med GAP inte bara *mera* utbildning om t.ex. klimatförändringar, utan en *omställning av redan existerande utbildning* så att den i större utsträckning bygger på och kan förverkliga de ovan nämnda principerna och därmed säkerställa en samhällelig förändring i och genom utbildning. Utbildning för hållbar utveckling handlar därmed inte endast om att integrera undervisningsinnehåll relaterat till hållbarhetsfrågor i utbildning, utan också om att förändra förutsättningar för hållbart lärande. Undervisningsinnehåll som rör klimatfrågor, mänskliga rättigheter och demokrati kräver enligt principerna för utbildning för hållbar utveckling att *själva gestaltningen* av undervisningen och lärandeprocesserna ändras så att de återspeglar ett förverkligande av rättigheter, demokratiska principer och handlingar för en förändrad framtid i lärandet. Utbildning för hållbar utveckling förutsätter därmed en bredare omställningsprocess av formell, informell och icke-formell utbildning där syftet är att synliggöra och integrera exkluderade och avvikande kunskap och erfarenheter i sociala lärandeprocesser.

Med sitt fokus på att säkerställa inkluderande och jämlika förutsättningar för socialt lärande är utbildning för hållbar utveckling också ett medel för förverkliga en rad utbildningspolitiska ambitioner, till exempel att öka jämställdhet, öka jämlikhet, säkerställa mångfald och stärka demokratisk delaktighet i och genom utbildning. Utbildning för hållbar utveckling bidrar genom ett fokus på förutsättningar för lärande och social delaktighet till social integration, inkludering och en bredare jämlik men mångfaldig samhällsförändring. Mot bakgrund av detta resonemang förstås utbildning för hållbar utveckling som regeringens centrala utbildningsrelaterade insats för att möta de aktuella nationella utmaningar och möjligheter som klimatförändringar, migrationsströmmar och socialt och ekonomiskt utanförskap för med sig.

Den samlade utbildningsinsatsen som GAP innebär, består av ett strategiskt arbete för att:

- definiera ansvar och ägarskap för arbetet med GAP
- skapa juridiska, legala och organisatoriska strukturer som stöder GAP-arbetet
- definiera uppdrag för arbetet med GAP inom statliga myndigheter och organisationer
- tilldela finansiella resurser för GAP-arbetet

2016-06-23

Det övergripande målet för policyarbetet med GAP under perioden fram till och med 2020 är att skapa stödjande strukturer för nationellt arbete med att generera och skala upp handlingar inom utbildning på alla nivåer och områden och att därmed bidra till att påskynda framsteg mot hållbar utveckling.

Regeringens strategiska arbete med detta övergripande mål kommer att delas upp i följande handlingsområden: 1. Styrning, 2. Kontroll och granskning, 3. Spridning och uppskalning, 4. Forskning.

Det övergripande målet preciseras i följande delmål som kopplas till ovan beskrivna områden:

1. *Styrning*: att utbildning för hållbar utveckling har integrerats i styrdokument för utbildningssystemet samt att styrningsmekanismer stödjer en likvärdig och likriktad implementeringsprocess.
2. *Kontroll och granskning*: att stödjande strukturer för uppföljning, dokumentation och kvalitetsgranskning på olika nivåer har skapats samt används i syftet att vidareutveckla, skala upp och koordinera existerande utbildning för hållbar utveckling. Syftet med dessa stödjande strukturer är att möjliggöra institutionellt lärande inom utbildningsystemet.
3. *Spridning och uppskalning*: att hjälpmedel för utveckling och kvalitetshöjning av lokal verksamhet, finansiella medel för kompetensutveckling, utveckling av metoder och verktyg för uppskalning, samt plattformar och nätverk för kunskapsspridning har etablerats. Utbildning för hållbar utveckling kan med dessa hjälpmedel inom utbildningsrelaterad verksamhet bidra till systematiskt kvalitetsarbete.
4. *Forskning*: att förutsättningar för kontinuerlig forskning kring utbildning för hållbar utveckling har skapats, att forskning sker i relation till och bidrar till implementeringsarbetet, samt att forskningsresultat kopplas till granskning, styrning och skolutveckling.

1 Styrning

1.1 Regeringen har utsett en nationell samordnare – en fokuspunkt – för GAP: Uppsala universitet/SWEDESD. Den nationella samordnaren har ansvar för samordning, stimulering och uppföljning av genomförandet av denna handlingsplan. Samordnaren har en nyckelroll i arbetet med GAP. Den ska stödja och samordna gemensamt lärande och aktiviteter bland alla aktörer inom formell utbildning, icke-formell utbildning och informellt lärande. Samordnaren ska också skapa länkar mellan de fem prioriterade handlingsområdena inom GAP, samt mellan dessa och det internationella området. Den ska också stimulera möjligheter för gemensamt lärande mellan kulturer, generationer, sektorer, roller, teman och ansvarsområden. Samordningsfunktionen ska samtidigt

2016-06-23

utgöra ett nationellt kunskapscentrum för genomförande av utbildning och lärande för hållbar utveckling. I denna roll ska samordningsfunktionen även erbjuda kapacitetsutveckling för alla av utbildning för hållbar utveckling berörda politiker och för grupper av andra aktörer. Regeringen kommer att ställa resurser till förfogande för samordningsuppdraget för åren 2016-2020.

1.2 För att stärka ägandeskapet och koordineringen av GAP-arbetet inom Utbildningsdepartementet avser regeringen att under 2016 tillsätta en *intern* samordnare – fokalpunkt – för GAP vid departementet. Tillsättningen av en intern samordnare görs för att tydliggöra ägarskap av sakfrågan inom departementet. Den interna fokalpunkten ska fungera som nod för arbetet med utbildning för hållbar utveckling inom departementet och ska ha fortlöpande kommunikation med samordningsfunktionen Uppsala universitet/SWEDESD såväl som med andra departement.

1.3 Då utbildning för hållbar utveckling relaterar till ansvarsområden inom olika departement och för att stärka det komplementära arbetet med utbildning för hållbar utveckling inom olika verksamhetsområden kommer regeringen under 2016 att tillsätta en ledningsgrupp som leds av utbildningsministern och där representanter för miljö och energi-, kultur-, utrikes-, närings- och finansdepartement för en kontinuerlig diskussion om hur utbildning och lärande för hållbar utveckling kan stärkas inom formell och icke-formell utbildning, samt inom informellt lärande i Sverige och internationellt. Ledningsgruppen bör under 2018 vidareutveckla och följa upp strategin för arbetet med GAP under perioden 2016-2018.

1.4 Regeringen kommer med den nationella samordningsfunktionens hjälp att sätta samman en högnivåpanel där representanter på högsta politiska nivå i Japan, Mongoliet, Tyskland och Sverige ingår. Panelen ska vara världsledande vad gäller policy, handling och uppföljning av genomförande av utbildning för hållbar utveckling inom GAP.

1.5 Regeringen kommer under 2016 att säkerställa att utbildningens roll för hållbar utveckling lyfts som ett av målen inom ramen för den nya biståndspolitiska plattformen. Målet bör kopplas till arbetet med att stärka medborgerliga rättigheter och demokratiska processer i och genom utbildning såväl som arbetet med att anpassa samhällelig utveckling till klimat- och andra miljöförändringar.

1.6 Regeringen kommer under 2017 att ge nationella samordnaren i uppdrag att i samarbete med Skolverket och UHR utarbeta nationella principer för utbildning för hållbar utveckling i det formella utbildningssystemet. Principerna ska sammanfatta erfarenheter från praktiken och aktuell forskning och ge en tydlig beskrivning av hur utbildning för hållbar utveckling relaterar till utvecklingen av kvalitet i undervisningen och lärandet. Principerna bör här lyfta fram centrala didaktiska utgångspunkter och medel för reflektion kring hur undervisning och organisationen av verksamheten bör utformas som ett led i kvalitetsutvecklingsarbetet. En av principerna bör vara att undervisning ska utgå från den lärandes perspektiv, intressen, förmågor och förutsättningar att aktivt arbeta med samhällliga utmaningar (i enlighet med FN konventionen om barnens rättigheter och skollagen (SFS 2010:800 kap. 4)). Framtagningen av de nationella principerna bör knyta an till villkoren för utmärkelsen *Skola för hållbar utveckling* (SKOLFS 2009:19) samt utredningen *Att lära för hållbar utveckling* (SOU 2004:104).

1.7 Regeringen kommer att ta initiativ till ändring av följande lagar och styrdokument:

2016-06-23

- a. Ändring av Skollagen (2010:800). I lagen ska framgå att all skolrelaterad verksamhet ska leda till att eleven ska ”förstå förutsättningar för hållbar utveckling”, i likhet med vad som gäller i högskolelagen (1992:1434 § 5) och enligt föreslagna riktlinjerna i SOU 2015:43 (s.57).
- b. Ändring av läroplan för för- (Lpfö 98), grund- (Lgr 11) och gymnasieskola (Lgy 11) där hållbar utveckling kopplas till de pedagogiska principerna för utformningen av utbildning i beskrivningen av skolformernas värdegrund och uppdrag. Utbildning för hållbar utveckling bör här presenteras som ett sätt att levandegöra värdegrunden och samhällsvisionerna i och genom utbildning. Lgr 11 lyder till exempel: ”Genom ett *miljöperspektiv* får de möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling”. Utbildning för hållbar utveckling borde här inte reduceras till ett innehållsligt ”miljöperspektiv” utan beskrivas i termer av hur utbildning erbjuder (enligt gemensamma pedagogiska principer) möjligheter och förutsättningar att ta ansvar för sitt eget lärande och hållbar samhällelig utveckling. Undervisningen bör på så sätt inte endast *belysa* samhällets funktioner och vårt sätt att leva utan genom stödjande förutsättningar och interventioner erbjuda möjligheter att förändra samhällets funktion och sätt att leva. Hållbar utveckling bör här presenteras som en övergripande vision för samhällsutveckling som fångar beskrivna värden och uppdrag i nuvarande läroplaner för utbildning inom de olika skolformerna.
- c. Ändring av Högskoleförordningens (1993:100) examensordning (Bilaga 2) och dess definition av omfattningen av den utbildningsvetenskapliga kärnan. Till beskrivningen av förskole-, grund- och ämneslärarexamen infogas en punkt om utbildning för hållbar utveckling, vilken definieras som en central del av undervisningen inom den utbildningsvetenskapliga kärnan. Genom detta säkerställs att alla lärarutbildningar kommer att inbegripa utbildning om hur undervisning kan gestaltas enligt principerna för utbildning för hållbar utveckling.
- d. Ändring av Högskoleförordningens (1993:100) examensordning (Bilaga 2) och dess beskrivning av kravet på kunskap och förståelse. Till beskrivningen av kunskap och förståelse för förskole-, grund- och ämneslärarexamen kommer att läggas kravet på kunskap om och praktiska färdigheter i att planera för, bedriva och utvärdera undervisning för hållbar utveckling. Tillägget som kräver att studenterna ska ha praktiska erfarenheter syftar till att säkerställa att studenterna får möjlighet att bedriva undervisning för hållbar utveckling som del av deras verksamhetsförlagda utbildning (VFU), dvs. praktik på skolorna. Genom detta är ambitionen att ett samarbete mellan lärarutbildningar och skolor kan etableras och därmed förutsättningar för ett kontinuerligt utbyte av praktiska erfarenheter och forskning kan skapas.
- e. Ändring av Högskoleförordningens (1993:100) examensordning angående kandidatexamen (Bilaga 2). Till beskrivningen av värderingsförmåga och förhållningssätt för kandidatexamen kommer att läggas förmågan att förstå kunskapers och värderingars roll för en hållbar utveckling av samhället. Genom detta stärks kravet på att högskolorna i sin verksamhet skall främja hållbar utveckling (Högskolelagen §5), då tillägget leder till kravet att explicita kopplingar till hållbar utveckling behövs göras inom utbildningen. Tillägget säkerställer på så sätt att hållbarhet integreras i själva den undervisningsrelaterade verksamheten, medan högskolelagen i sin nuvarande form endast kräver en koppling mellan högskolors övergripande verksamhet och hållbar utveckling.

2016-06-23

- f. Ändring av Förordningen för statsbidrag till folkbildningen (2015:218 § 1). Syftet för statens stöd kommer att utökas till att också inkludera syftet att främja hållbar utveckling genom folkfortbildning. Genom detta kommer folkbildningens bidrag tydligare kunna kopplas till det svenska arbetet med hållbarhetsmålen (SDG 4), dvs. en god utbildning för alla, och folkbildningen kommer specifikt att lyftas som ett led i arbetet med utbildning för hållbar utveckling. Hållbarhetsmålen gör här en direkt koppling mellan utbildning för hållbar utveckling och folkbildningens redan av regeringen definierade syften, dvs. att främja en kultur av fred, icke-våld och global medborgarskap samt värdesättandet av kulturell mångfald (se formuleringen av SDG 4.7). I anslutning till denna ändring kommer regeringen också att ge uppdraget att särskild redovisa hur folkbildningen har arbetet med utbildning och lärande för hållbar utveckling.

2. Kontroll och granskning

2.1 Regeringen kommer under 2017 att ge nationella samordnaren i uppdrag att i samarbete med Skolverket och Naturvårdsverket (nationell fokuspunkt för implementering av 10-årigt ramverk av program för hållbar konsumtion och produktion) genomföra en nationell kartläggning av hur skolor bedriver utbildning för hållbar utveckling och hållbara livsstilar. Kartläggningen bör redogöra för hur hållbarhet adresseras som ett undervisningsinnehåll såväl som hur hållbarhet integreras holistiskt i den pedagogiska verksamheten. Vidare bör granskningen redogöra för hur skolor översätter målen så som de formuleras i styrdokumentet i den konkreta verksamheten. Här bör det också redogöras för i vilken utsträckning och på vilket sätt utbildningen bygger på eller ger utrymme för elevernas perspektiv och intressen. Kartläggningen ska av nationella samordnaren kompletteras med en forskningsöversikt och de två dokumenten kommer att skapa underlag för framtagandet av principer för utbildning för hållbar utveckling i Sverige (se 1.6) samt för uppföljning av strategin och handlingsplanen för arbetet med GAP under perioden 2016-2018.

2.2 Regeringen kommer under 2017 att ge Skolinspektionen i uppdrag att följa upp, analysera och redovisa för-, grund- och gymnasieskolors arbete med elevinflytande. Uppdraget kommer bland annat att inkludera en sammanställning över möjligheterna till deltagandet i planering, utförandet och utvärdering av undervisning som skolor erbjuder samt identifiera goda exempel/initiativ som kan bemöta dessa begränsningar.

2.3 Regeringen kommer under 2017 att ge Skolverket i uppdrag att skapa ett digitalt kvalitetssäkringsverktyg för undervisning för hållbar utveckling. Syftet med verktyget är att skapa en kontaktyta för forskning och praktik där lärare och utbildare erbjuds vetenskaplig reflektion över sin verksamhet och tillhandahålls förslag på hur de själva mot bakgrund av sina praktiska erfarenheter kan utveckla sin pedagogiska verksamhet. Samtidigt ska verktyget erbjuda möjlighet för forskning att knyta an till och nyttja praktisk erfarenhet. Verktyget bör samla resurser för undervisning samt resurser som stödjer skolornas arbete med att säkerställa en institutionell omställning för att stödja hållbar utveckling. Här är det av betydelse att erbjuda holistiska modeller för att utveckla skolans verksamhet. Verktyget bör bygga på och sprida både nationell och internationell forskning samt praktiska erfarenheter. Denna satsning görs mot bakgrund av det dokumenterade behovet bland lärare och skolledare av att få tydligare och enhetliga handlingsförslag på hur utbildning för hållbar

2016-06-23

utveckling ska tolkas och konkret omvandlas i undervisning samt hur skolor och kommuner kan arbeta på ett holistiskt sätt med utbildning för hållbar utveckling. Verkygets underliggande material bör bestå av bland annat undervisningsmaterial, didaktiska modeller, lektionsplanering samt verktyg för verksamhetsutveckling. Kvalitetssäkring sker genom en gransknings- och gemensam reflektionsprocess där material undersöks av praktiker och forskare i relation till principer för utbildning för hållbar utveckling, läroplaner, samt forskning inom området. Det digitala kvalitetssäkringssystemet ersätter på sätt inte redan existerande databaser utan dess syfte är att vidareutveckla dessa resurser. Systemet syftar därmed till att stödja innovation och bidra till kvalitetsutveckling.

2.4 Regeringen kommer under 2017 att ge Skolverket i uppdrag att integrera kommunernas dokumentation och uppföljning av arbete med utbildning för hållbar utveckling i det nationella kvalitetssäkringsverktyget (se 2.3). Fokus bör här vara att genom verktyget sprida och vidareutveckla kunskap om och angreppssätt i lokalt arbete med hållbarhetsfrågor, t.ex. hälsofrågor, miljöfrågor och integrationsfrågor.

2.5 Regeringen kommer under 2017 att ge Skolinspektionen i uppdrag att skapa hjälpmedel för skolornas uppföljning och dokumentation av arbetet med principerna för utbildning för hållbar utveckling (se 1.6). Hjälpmedlen avser att stärka lokala förutsättningar för dokumentation och uppföljning av kvalitetsutvecklingsarbete. Hjälpmedlens framtagning sker mot bakgrund av behovet av resurser som stödjer arbetet med hur utbildning för hållbar utveckling på ett genomgripande sätt kan integreras i det övergripande pedagogiska arbetet på skolor. Fokus bör här vara på att tillhandahålla verktyg för kontinuerlig och systematiskt dokumentation och utvärdering av styrning av verksamheten. Dokumentation och utvärdering bör här utvecklas så att de representerar vägledande verktyg för att skapa utgångspunkter för beslutsfattande, resursallokering och samordning inom skolan. Hjälpmedlen bör stärka förmågan att över tid identifiera framgångar och utvecklingsområden. Hjälpmedlens syfte är därmed att skapa förutsättningar för institutionellt lärande. Hjälpmedlen för dokumentation och uppföljning bör på så sätt ge perspektiv på var man är och vart man vill komma medan hjälpmedlen för utarbetande av lokala verksamhetsplaner (3.1) erbjuder modeller och arbetssätt att nå dit. Hjälpmedlen bör kopplas till det digitala kvalitetssäkringsverktyget för undervisning för hållbar utveckling (2.3). Syftet med kopplingen till verktyget är att säkerställa vidareutveckling av hjälpmedlen.

2.6 Regeringen har gett Universitetskanslersämbetet i uppdrag att göra en uppföljning av högskolornas och universitetens arbete med att främja en hållbar utveckling enligt Högskolelagen (1992:1434 §5). Uppföljningen ska specifikt redogöra för hur undervisningen och högskolepedagogiken har anpassats till denna målsättning samt redogöra för hur hållbar utveckling har integrerats inom förskole-, grundskole- och ämneslärutbildningen.

2.7 Regeringen kommer under år 2018 att ge Skolinspektionen i uppdrag att följa upp arbetet med utbildning för hållbar utveckling och hur arbetet återspeglar de nationella principerna (se 1.6). Uppföljningen bör ligga till grund för utarbetandet av strategi och handlingsplan för arbetet med GAP för perioden 2018-2020.

2.8 Regeringen kommer att ge Skolverket i uppdrag att ändra *Skolverkets allmänna råd för kvalitetsredovisningen inom skolväsendet* (SKOLFS 2006:18) gällande kvalitetsredovisningens

innehåll (kommunen och annan huvudman). Kommuner bör redovisa arbetet och måluppfyllelsen då det gäller utbildning för hållbar utveckling för respektive verksamhets- och skolform inom sitt ansvarsområde.

3. Spridning och skalning

3.1 Regeringen kommer under 2017 att ge Skolverket i uppdrag att skapa hjälpmedel som kan användas för utarbetande av lokala verksamhetsplaner och för att implementera de nationella principerna (se 1.6). Initiativet till denna satsning tas mot bakgrund av det dokumenterade behovet av resurser för arbetet med hur utbildning för hållbar utveckling kan integreras på ett genomgripande sätt i undervisning och i det övergripande pedagogiska arbetet på skolor. Hjälpmedlen bör fånga existerande erfarenheter och forskning om styrning och utveckling av skolan. De bör erbjuda modeller och beprövade arbetssätt och arbetsmaterial för att integrera hållbar utveckling i skolans pedagogiska arbete samt organisation av skolans verksamhet. Kriterierna för urvalet av hjälpmedel bör vara att arbetssätten och de grundläggande utgångspunkterna återspeglar principerna för utbildning för hållbar utveckling (se 1.6) såväl som att hjälpmedlen är förankrade i forskning. Sammanställningen av modeller och arbetssätt bör redovisa ett antal olika ansatser och referera till relevant litteratur och forskning för att komplettera den övergripande beskrivningen av hjälpmedlen.

3.2 Regeringen kommer under 2017 att inrätta ett särskilt statsbidrag till skolutveckling inom utbildning för hållbar utveckling som kan sökas av kommuner för att utveckla kapacitet i och skapa resurser för arbetet med förverkligandet av utbildning för hållbar utveckling på kommunal nivå. Denna satsning görs mot bakgrund av det identifierade behovet av finansiella medel som möjliggör arbetet med att skapa holistiska institutionella angreppssätt att arbeta med utbildning för hållbar utveckling på lokal nivå med.

3.3 Regeringen kommer att uppdra till den nationella samordnaren att i samarbete med Skolverket och ungdomsorganisationer skapa en digital plattform som stödjer ett ungdomslett nätverk för utbildning och lärande för hållbar utveckling på nationell nivå. Plattformens funktioner bör bestå av dialog- och samarbetsytor för ungdomar såväl som fora där pedagoger, skolhuvudmän, politiker och forskare kan mötas för att ta del av och stärka ungdomars perspektiv på och arbete med hållbar utveckling. Syftet med nätverket är att skapa möjligheter för en kontinuerlig konsultations- och diskussionsprocess där den ungas och den lärandes perspektiv, behov och initiativ integreras i arbetet med att utveckla förutsättningar för lärande och undervisning för hållbar utveckling.

3.4 Regeringen kommer under 2017 att utfärda en förordning om statsbidrag för kompetensutveckling av lärare inom utbildning för hållbar utveckling. Statsbidraget ska ges i form av en särskild satsning inom skolutvecklingsområdet och avser att tillföra finansiella resurser för ett brett omställningsarbete i utbildningssystemet. Statsbidraget kommer att utfärdas som ett komplement till ett förlängt uppdrag åt UHR att stärka lärarnas och skolornas arbete med utbildning för hållbar utveckling.

2016-06-23

3.5 Regeringen kommer under 2017 att ge Vetenskapsrådet i uppdrag att utlysa ett nätverksbidrag för universitetens och högskolornas samverkan kring integrering av utbildning för hållbar utveckling i förskole-, grundskole- och ämneslärarutbildning. Nätverksbidraget inom ämnesområdet utbildningsvetenskap syftar till att sprida erfarenheter och resurser i arbetet med och utbildning för hållbar utveckling inom lärarutbildningen samt att komplettera kursutbudet för utbildningen och fortbildningen av nutida och framtida lärare. Vidare bör bidragen kunna användas för att skapa utrymme för samarbete mellan forskning och aktiva lärare och skolledare, t.ex. för att kunna granska och erbjuda reflektion på material som tillhandahålls i det digitala kvalitetssäkringsverktyget (2.3). Satsningen är ett komplement till statsbidragen till skolutveckling inom området utbildning för hållbar utveckling (se 3.2 & 3.4).

3.6 Regeringen kommer under 2017 att ge Universitetskanslersämbetet uppdraget att säkerställa att svenska rektorsutbildningar tillhandahåller kunskap och verktyg för skolans ledare att skapa holistiska skolorganisationer där lärande för hållbar utveckling kan implementeras på skolans alla nivåer. Holistiska skolorganisationer säkerställer att de interna strukturerna på en skola kan omsätta samhällets krav på förändringar och nya kunskaper. I en holistisk skolorganisation bidrar skolans egna lärprocesser på alla nivåer inom organisationen till ett meningsfullt och transformativt lärande för studenter och elever.

3.7 Regeringen kommer under 2017 att ge Svenska Institutet i uppdrag att inkludera utbildningsfrågor i deras arbete med hållbarhets- och miljöfrågor (se regleringsbrevet för 2016). Regeringen uppmanar också Svenska Institutet och UHR att stödja möjligheter till internationella utbyten inom området utbildning för hållbar utveckling.

3.8 Regeringen kommer under 2017 att ge Sida uppdraget att skapa ett kunskapsunderlag som beskriver hur biståndet skulle kunna utformas enligt olika scenarion där utbildningsrelaterade insatser adresserar klimatiförändringar, demokratiutveckling och förbättrad hälsa. Insatserna bör här återspegla principerna för hållbar utveckling och gå in på hur förutsättningar för lärande och undervisning kan förändras för att stärka ekologisk och samhällelig utveckling på ett inkluderande och jämlikt sätt.

3.9 Regeringen kommer under 2016 inom ramen för industrisamtalen med näringslivet (Smart industri) att inkludera frågor om behov av utbildning, kunskap och kompetens för att möta företagens behov av arbetskraft som kan bidra till en hållbar utveckling.

4. Forskning

4.1 Regeringen kommer under 2017 att ge Vetenskapsrådet och Skolforskningsinstitutet i uppdrag att inrätta särskilda finansieringsprogram för tvärvetenskaplig och integrerad forskning om utbildning och lärande för hållbar utveckling.

4.2 Regeringen kommer under 2017 att ge Vetenskapsrådet och Skolforskningsinstitutet i uppdrag att finansiera satsningen på en forskarskola med fokus på utbildning och lärande för hållbar utveckling. Forskarskolan bör bygga på resultat av tidigare svensk forskning inom det

2016-06-23

utbildningsvetenskapliga fältet, exempelvis tidigare nationella forskarskolans (GRESK) resultat, och bör ytterligare stärka kunskapsunderlaget om undervisningens effekter på en hållbar utveckling.

Uppföljning

Denna handlingsplan behandlar Sveriges arbete med utbildning och lärande för hållbar utveckling åren 2016 fram till 2020. Regeringen syftar till att den ska bidra till ett ökat intresse från andra länder, och utveckla nya idéer och sammantagen praxis på området i Sverige och globalt. Genomförandet av denna handlingsplan, inklusive de föreslagna åtgärderna, ska följas upp år 2018 och 2020. Uppföljningen som görs 2018 kommer att ligga till grund för en revidering av handlingsplanen baserad på framstegen och tillkortakommanden som har identifierades.